

УДК 378

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СВІТ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Гуменюк З.В., старший викладач
кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Сереброва Л.М., старший викладач
кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті йдеться про особливості світу інформації сучасного перекладача. Визначаються основні групи інформації, необхідні для професійної діяльності перекладача. Враховуються зміни в розвитку людства, які впливають на інформаційну ситуацію. Підкреслюється зростання різноманітності в роботі перекладача, що відповідає загальній ситуації в світі. Визначаються особливості інформації, потрібної перекладачеві в сучасних умовах.

Ключові слова: інформація, перекладач, тексти, суспільство, професійна діяльність.

В статье речь идет об особенностях мира информации переводчика. Определяются основные группы информации, необходимой для профессиональной деятельности переводчика. Учитываются изменения в развитии человечества, влияющие на информационную ситуацию. Подчеркивается возрастание разнообразия в работе переводчика, что соответствует общей ситуации в мире. Определяются особенности информации, необходимой переводчику в современных условиях.

Ключевые слова: информация, переводчик, тексты, общество, профессиональная деятельность.

Gumenyuk Z.V., Serebrova L.M. INFORMATION WORLD OF THE TRANSLATORS TODAY

The article deals with the features of information world of translator. In the world today, the changes which are connected with information are typical. This situation may be explained with the development of information technologies and with new knowledge's about possibilities of intellectual and physical human development. Therefore the investigations of the new situation in the world of information are especially interesting. This article considers the main types of information in the professional activity and in the private life of translator.

Because of the social situation today and of the high intensiveness of translator's work, the translator today can not frequently receive the information which is necessary and useful for the life and professional activity of translator. This situation is connected with contradiction when optimal development of life and activity is prevented by not optimal living conditions and conditions in professional activity. Therefore some translators are interested in the information about intellectual and physical improvement in the human life, about optimal organization of professional activity, about health and well-being.

Also the information about development and improvement of human life and professional activity, about health and well-being and similar information becomes actual and dominates for the significant quantity of men and women in the world including significant quantity of translators.

Key words: information, translator, texts, society, professional activity.

Постановка проблеми. У сучасному світі за рахунок прискореного розвитку технологій наприкінці ХХ століття – початку ХХІ століття відбулися значні зміни у сфері інформації. Інформаційні зміни також відбуваються у зв'язку з виникненням, узагальненням, поширенням знань про людину, її фізичні та духовні можливості, а також можливості її духовного та фізичного розвитку. Тому дослідження нової ситуації в інформаційному світі набуває нових напрямів та підвищеного значення. Такі дослідження проводяться і з точки зору загального розвитку Всесвіту, людства та людини загалом, і з точки зору діяльності, розвитку та вдосконалення окремої людини

з метою розвитку її особистих якостей, здібностей, навичок для використання в особистому житті та в професійній діяльності.

Аналіз літератури. Професія перекладача порівняно з іншими професіями завжди була пов'язана зі значною кількістю інформації. Спочатку домінувала інформація, пов'язана з лексичними та граматичними особливостями мови, потім додаються особливості країни відповідної мови. Все більш потрібним стає і розвиток мови перекладу. З'являється потреба у знаннях, пов'язаних з тематикою та призначенням текстів, які перекладаються. Великі обсяги інформації, які з'явилися наприкінці ХХ – початку ХХІ століття, потребували нових

поглядів на інформацію взагалі, на нові тенденції в її збереженні, пошуку, використанні тощо. Водночас з'являються і поширюються знання про можливості духовного і фізичного вдосконалення людини, про особливості розвитку суспільства та людини в ньому. Це відобразилось у великій кількості літератури та в інших джерелах інформації [1; 2; 7; 8]. У діяльності перекладача інформація має нині велике значення. У цій статті ми розглянемо інформаційну діяльність перекладача. В окремих випадках така діяльність може бути настільки різнобічною, що її вже можна назвати інформаційним світом перекладача.

Мета цієї статті – розглянути основні сфери роботи з інформацією перекладача та виявити особливості такої роботи, а також можливі перспективи, пов'язані із загальним розвитком світу професії перекладача в контексті сучасного і майбутнього розвитку людства.

Виклад основного матеріалу. Окремою сферою інформації перекладача є інформація про особливості рідної та іноземної мов. Така інформація потрібна для розуміння та створення письмових та усних текстів різного призначення. В основі такої інформації лежать знання, отримані, як правило, в спеціалізованому навчальному закладі. Такі знання визначаються навчальною програмою, на основі якої створюються підручники, навчальні посібники, інші навчальні матеріали. Інформація, яка міститься у цих навчальних засобах, є відносно обмеженою [3; 6]. Це визначені на основі наукових досліджень та власного досвіду фахівців елементи інформації, потрібної для засвоєння навчальної програми, для виконання типових професійних завдань. Інформація, яка визначена навчальною програмою, також обмежена часом навчання в спеціалізованому закладі освіти. Вона також не може охопити всього різноманіття професійних ситуацій, в які може потрапити у своїй професійній діяльності перекладач. Тому, окрім основних знань про рідну та іноземні мови, майбутній перекладач одержує також знання про інформацію [1; 4]. Це знання про можливості власного розвитку, про пошук інформації, про способи розв'язання перекладацьких задач в умовах обмеженої інформації. Такі знання необхідні перекладачеві, оскільки неможливо передбачити всі перекладацькі проблеми та забезпечити перекладача вже в навчальному закладі всіма потрібними для цього знаннями.

У процесі професійної діяльності перекладач також свідомо або несвідомо нако-

пичує професійну інформацію. Така інформація може бути сукупністю елементів, які засвоюються безпосередньо в процесі роботи над перекладом текстів. Це може бути також інформація, яку перекладач збирає та засвоює в процесі підготовки до перекладу конкретних текстів, а також інформація, яку перекладач спеціально узагальнює та зберігає після того, як переклад був закінчений. Це може бути в найпоширенішому випадку зібрання текстів та їх перекладів, над якими працював перекладач. Іноді перекладач виділяє найбільш типові елементи конкретних текстів, які можуть бути використані для перекладу інших текстів подібної тематики. Такі елементи можуть зберігатись у письмовій формі різними способами. Переважно це різні види класифікації інформації, які залежать від обсягу інформації, можливостей та ресурсів перекладача, а також від актуальності інформації, рівня її потрібності для розв'язання професійних задач. Деякі фрагменти інформації перекладач може засвоювати та зберігати у короткочасній або довгочасній пам'яті. Це пов'язано зі спеціальним заучуванням інформації, для чого можуть використовуватись різні форми запам'ятовування. Збирання та узагальнення інформації можуть здійснюватись для власних потреб перекладача, коли оформлена відповідним чином інформація може бути зрозумілою тільки конкретному перекладачу та найбільш оптимально використовуватись тільки цим конкретним перекладачем.

В інших випадках перекладач може створювати різні інформаційні матеріали загального призначення: словники, довідники, спеціальні підручники, інші навчальні або довідкові матеріали. У сучасному світі вони можуть мати паперову або електронну форми. У деяких випадках довідкові матеріали можуть бути ілюстровані зразками текстів, документів тощо, зокрема документів зі збереженням оригінального графічного оформлення. Таке оригінальне графічне оформлення робить довідковий матеріал більш наочним, виразним, допомагає перекладачу сприймати текст та запам'ятовувати його. Сучасні електронні інформаційні технології дають змогу створювати великі зібрання різноманітних зразків документів з оптимальними можливостями пошуку [2].

Однак створення довідкових або навчальних матеріалів загального використання потребує також від перекладача додаткового часу, ресурсів, а також спеціальних

вмінь та навичок, які можуть бути не пов'язані з безпосередньою роботою перекладача. Це вже часто додаткова діяльність перекладача. А підготовка високоякісних довідкових або навчальних матеріалів потребує, як правило, спеціальних знань, значного досвіду, а часто і співпраці з іншими фахівцями (педагоги, рецензенти, редактори, спеціалісти з мов та культур різних народів тощо). Тут також набувають значення можливості видання та розповсюдження відповідних довідкових або навчальних матеріалів, що стає вже не тільки теоретичною проблемою, а і пов'язане з вирішенням певних економічних питань (можливості для розповсюдження або продажу, врахування реального попиту тощо).

Створення довідкових та навчальних матеріалів в області перекладу – це робота, яка потребує від перекладача додаткових ресурсів та знань. Але вона потрібна, оскільки багато аспектів перекладацької діяльності у формі довідкових або навчальних матеріалів може узагальнювати лише перекладач, який має великий досвід роботи над конкретними перекладами. Тому вже в навчальних закладах слід враховувати в навчальних програмах передачу студентам – майбутнім перекладачам необхідних елементарних знань, потрібних для створення довідкових або навчальних матеріалів у галузі перекладу. Суспільство, навчальні та наукові заклади, громадські організації наукового та освітнього спрямування, професійні організації перекладачів також мають підтримувати перекладача у його корисній додатковій діяльності – узагальненні професійного досвіду у формі довідкових або навчальних матеріалів, доступних для широкого кола фахівців та для тих, хто вивчає рідну мову, іноземні мови та особливості перекладу.

Іншою великою сферою інформації для перекладача є знання з тематики текстів, які перекладаються. Така тематика найчастіше (на основі аналізу досвіду багатьох перекладачів) може бути класифікована як тексти в галузі техніки, економіки, юридичних наук, медицини та науки про здоров'я, тексти наукові, публіцистичні, художні. Значний обсяг у такій інформації займають тексти гуманітарного профілю: філософія, література, мистецтво, питання етики та естетики тощо. Така інформація здобувається перекладачем зі спеціалізованих навчальних курсів у процесі одержання професійної освіти в спеціалізованому навчальному закладі. Така інформація, хоч і може бути (завдяки

глибоким знанням і педагогічному мистецтву відповідних викладачів вищої школи) дуже різноманітною і ґрунтовною, але все ж здебільшого недостатньою для вирішення широкого спектра перекладацьких задач, які виникають на професійному шляху фахівця. Тому така інформація, яка може мати назву «екстралінгвістична інформація перекладача», «фонові знання», «знання за тематикою перекладу» тощо, може набуватись в окремих випадках завдяки власному професійному досвіду перекладача в інших видах професійної діяльності [5]. Але такий досвід, хоч він може бути дуже цінним, не охоплює все різноманіття перекладацьких завдань. Не кожен перекладач мав або має можливості працювати за іншою професією, не завжди робота за іншою професією, навіть за умови відповідної професійної підготовки, освіти та тривалого часу дає всі знання, необхідні для якісного розуміння тексту та створення його перекладу. Не зважаючи на те, що деякі перекладачі, які мають досвід, накопичений завдяки своїй професійній діяльності, з успіхом використовують його в процесі перекладу відповідних текстів, використання досвіду, набутого під час професійної діяльності в окремих галузях теорії та практики не можна вважати універсальною підтримкою перекладача. Тим більш у сучасному світі, для якого характерне різноманіття видів діяльності та, відповідно, тематик текстів [7; 8]. Те ж саме можна сказати і про знання, набуті перекладачем у процесі діяльності, пов'язаної з особистими захопленнями (хобі), не пов'язаними з професійною діяльністю. Так, зайняття різними мистецтвами, спортом, різними видами теорії та практики самовдосконалення, колекціонування тощо розвивають ерудицію та уяву перекладача, здебільшого можуть суттєво допомагати йому в роботі над перекладом відповідної тематики та призначення. Але все ж багато інформації, потрібної для розуміння спеціальних текстів та для передачі їх мовою перекладу, перекладач має знаходити у спеціальній літературі (в паперовій або електронній формі), а також в інших джерелах інформації. У деяких випадках текстової інформації та графічних зображень (часто умовних) може бути не досить для розуміння способу дії конкретних технічних пристроїв, технологій, для уявлення предметів, створених із різноманітних матеріалів, які мають об'єм, складаються з багатьох різноманітних елементів. Тому для збагачення своєї уяви деякі перекладачі систематично відвідують спеціа-

лізовані музеї та виставки, ярмарки-продажі, де можна ознайомитись з реальними речами, побачити та відчути те, що не може бути відображено в тексті або на графічному малюнку. Така діяльність особливо важлива для перекладачів, які працюють над перекладами в галузі техніки або образотворчого мистецтва. Візуальний досвід, різнобічні спостереження розвивають уяву фахівця, допомагають більш свідомо передати в тексті перекладу особливості матеріальних предметів.

До інформації (знань, компетентності) перекладача може належати інформація, яка допомагає створювати самостійно письмові тексти високого рівня. Таке вміння можна розглядати як своєрідний ідеал, який намагаються досягти, різними способами вдосконалюючи свої загальні та мовленнєві знання. Іноді перекладачі розуміють неможливість досягти такий ідеал, вважають, що для досягнення конкретних практичних цілей такий ідеал не є необхідним, визначають свій індивідуальний рівень володіння мовою. Не завжди практичне призначення тексту потребує його високої якості, пов'язаної з досконалою літературною обробкою. Але є перекладачі, які є одночасно й авторами художніх текстів (поезії і прози), публіцистичних та наукових текстів. Такі компетентності перекладача допомагають здебільшого створювати і високоякісні тексти перекладів, зокрема, перекладів художньої літератури, інших текстів, призначених для публікації, а також в інших випадках, коли потрібним є текст, де значення має не тільки передача змісту тексту, але і його відповідна форма, орієнтована на сприйняття тексту конкретним читачем для досягнення конкретної мети із збереженням естетичних якостей тексту. Різноманіття варіантів життя та діяльності в сучасному світі, а також той факт, що перекладач здебільшого працює як людина вільної професії і має більш широкі можливості порівняно з іншими професіями (наприклад, професії з нормованим робочим днем, нормованими умовами праці тощо) організувати та нормувати свою працю, важливого значення набуває для нього інформація про розвиток можливостей людини (духовних, фізичних можливостей, можливостей життя та діяльності в суспільстві конкретної людини). Така інформація допомагає перекладачеві в складних умовах праці, у випадках, коли перекладач планує досягти високої продуктивності праці та високої якості перекладу, враховує збереження власного здоров'я та працездатності. Такі знання

можуть являти собою як традиційні тексти про збереження здоров'я, організацію та охорону праці, так і нетрадиційні розробки, які з'являються останнім часом (останніми десятиліттями), та можуть містити ідеї, системи, вчення тощо про духовне та фізичне вдосконалення людини на основі стародавніх знань (наприклад, йога) або нових різноманітних розробок сучасних авторів (Г. Малахов, М. Норбеков, Г. Ситін, Луїза Хей, Є.Д. Лучезарнова-Марченко та інші). Іноді перекладач набуває знання про фізичне і духовне вдосконалення не тільки з літератури (текстів у паперовій або електронній формі), але і в організаціях, які об'єднують людей – прихильників тих чи інших систем, напрямів духовного та фізичного вдосконалення. Значну частину подібної інформації перекладач може отримувати з особистого спілкування з іншими людьми. В сучасному світі такому спілкуванню сприяють нові інформаційні технології, які дають змогу практично в будь-який час встановлювати зв'язок з людьми, які перебувають у різних місцях планети, обмінюватись текстовою та візуальною інформацією. Перекладач, який є знавцем однієї або декількох іноземних мов, може в такій ситуації встановлювати контакти з представниками інших мов і культур, у процесі спілкування здобувати не тільки світоглядні знання або ж знання про духовне або фізичне вдосконалення, про інші предмети захоплення, але і збагачувати свій мовний потенціал.

Висновки. Безперечно, соціальні обставини, висока трудомісткість перекладацької праці часто не дають змогу перекладачеві збагачуватись інформацією, потрібною і корисною для життя та професійної діяльності. Виникає протиріччя, коли оптимальній організації життя та діяльності заважають саме умови життя та діяльність. Тому у деяких перекладачів зростає зацікавлення саме до інформації про духовне і фізичне вдосконалення, оптимальну організацію життя та праці, збереження здоров'я та відновлення здоров'я у разі його порушень. В умовах перевантаження інформацією в житті та в професійній діяльності не завжди є можливість достатньою мірою знайомитись з інформацією. Деякі перекладачі стверджують, що вони мають не більше години на добу для ознайомлення з інформацією за власним бажанням. Інший час витрачається для вирішення інших життєвих та професійних проблем, а також для необхідного від-

починку. Тому інформація про розвиток та вдосконалення людини, оптимізацію життя та праці, збереження або відновлення здоров'я та подібна стає домінуючою для значної кількості людей в світі, зокрема і для значної кількості перекладачів.

Перспективним для подальших досліджень може бути вивчення ролі конкретних видів інформації для перекладачів, які працюють у різних умовах, а також вивчення результатів використання інформації про духовний та фізичний розвиток людини (і подібної інформації) перекладачами у різних умовах праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аликина, Е. (2010b). Эволюция ролей устного переводчика в современном мире. Вестник Пермского нац. исслед. политех. ун-та: 2010. № 4. С. 64–72.
2. Гусякова А.В. Информационные технологии и лингвистика XXI века. М.: МПГУ, 2016. - 95 с.
3. Мирам Г.Э. Профессия: переводчик. Киев: Ника-Центр, Эльга, 1999. 158 с.
4. Михеева Е.В. Информационные технологии в профессиональной деятельности. М.: Изд-во «Проспект», 2013. 419 с.
5. Сереброва Л.Н. Изучение индивидуального опыта переводчика по преодолению профессиональных трудностей. Nowy sposob rozwoju. Literatura, socjologia i kulturoznawstwo (30.11.2017) Warszawa, 2017. С. 132–134.
6. Чеботарев П.Г. Перевод как средство и предмет обучения: научно-методическое пособие. М.: Высшая школа, 2006. 319 с.
7. Kubiak Paweł. Übersetzer als Problemlöser. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2009. 235 S.
8. Kübler H.-D. Mythos Wissensgesellschaft/ H.-D. Kübler. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009. 230 S.